

LESZEK PLOCH

AUTOREFERAT

OPIS DOROBKU I OSIĄGNIĘĆ NAUKOWYCH

WARSZAWA 2015

SPIS TREŚCI

I	DANE OSOBOWE	2
II	PRZEBIEG PRACY NAUKOWEJ	3
III	PRZEBIEG PRACY ZAWODOWEJ	4
IV	DZIAŁALNOŚĆ DODATKOWA (SPOŁECZNA)	4
V	WYKAZ PUBLIKACJI STANOWIĄCYCH OSIĄGNIĘCIE NAUKOWE, O KTÓRYM MOWA W ART. 16 UST. 2 USTAWY	5
	A. TYTUŁ OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO	5
	B. PUBLIKACJE WCHODZĄCE W SKŁAD OSIĄGNIĘCIA NAUKO- WEGO	5
VI	POZOSTAŁE OSIĄGNIĘCIA NAUKOWO-DYDAKTYCZNE	20

I. DANE OSOBOWE

A. IMIĘ I NAZWISKO: Leszek Ploch

B. AKTUALNE MIEJSCE PRACY: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach Wydział Humanistyczny, Instytut Pedagogiki

08-110 Siedlce, ul. Konarskiego 2, **e-mail:** leszek.ploch@uph.edu.pl

C. WYKSZTAŁCENIE

1975 – 1979 – Ukończone studia magisterskie na Wydziale Resocjalizacji Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

Magister pedagogiki specjalnej Wydziału Pedagogiki Specjalnej, specjalność resocjalizacja społecznie niedostosowanych – Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

1984 – Ukończone studia doktoranckie w Instytucie Pedagogiki Specjalnej – Państwowy Leningradzki Pedagogiczny Instytut im. A.I. Hercena w Leningradzie - ZSRR

1984 – Uzyskanie stopnia doktora nauk humanistycznych decyzją Wyższej Komisji Atestacyjnej przy Radzie Ministrów ZSRR – dyplom zatwierdzony przez Ministra Edukacji Narodowej i Sportu DWM-4-0681-2411/05-WK Zaświadczenie nr 6973 z dnia 25.08.2005 roku w Warszawie

1985 – Studium Doskonalenia Dydaktyczno-Pedagogicznego dla młodych nauczycieli akademickich – Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

2012 – docentura – specjalność: praca socjalna – Słowacja

II. PRZEBIEG PRACY NAUKOWEJ

DATA UKOŃCZENIA STUDIÓW: W roku 1979 ukończyłem studia magisterskie w Instytucie Pedagogiki Resocjalizacyjnej na Wydziale Pedagogicznym Wyższej Szkoły Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie. Obroniłem pracę magisterską na temat: *„Znaczenie resocjalizacyjne zajęć muzycznych jako formy aktywnego spędzania czasu wolnego”*, pod kierunkiem dr Ewy Tomasik. W tym samym roku zostałem zatrudniony na stanowisku asystenta-stażysty w Zakładzie Dydaktyki Wydziału Pedagogicznego Wyższej Szkoły Pedagogiki Specjalnej w Warszawie.

PRZEWÓD DOKTORSKI: Trzyletnie dzienne studia doktoranckie odbyłem w latach 1980-1983 w Instytucie Pedagogiki Specjalnej w Państwowym Leningradzkim Pedagogicznym Instytucie im. A.I. Hercena w Leningradzie. W tym czasie zdałem trzy obowiązkowe egzaminy z: pedagogiki specjalnej, materializmu dialektycznego i historycznego, języka rosyjskiego jako obcego. W 1984 roku obroniłem pracę doktorską na temat: *„Pedagogiczne drogi socjalnej adaptacji uczniów szkoły specjalnej”* w Instytucie Defektologii Akademii Nauk Pedagogicznych ZSRR w Moskwie. Promotorem rozprawy doktorskiej była doc. dr hab. Antonina Dmitriewna Winogradowa, kierownik katedry oligofrenopedagogiki, recenzentami: Prof. dr hab. B.I. Łubowski (Moskwa) oraz doc. dr hab. W.A. Wjarianien (Ryga).

PRZEWÓD DOCENTURY:

Obrona pracy docenta p.t. *„Socjalizacja i uczestnictwo włączające w placówce specjalnej”* – *„Podpora inkluzivnej socializacie chovacov s dusevnou zaostalostu specialnych zariadeniach”* w Katolicka Univerzita v Ružomberku Pedagogicka Fakulta, 20.06.2012 roku pod przewodnictwem prof. PhDr. Anny Zilovej, PhD. W dniu 01.10.2012 wydano dyplom docenta w dziedzinie pracy socjalnej. Dyplom uznano przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (DNS.WUW.185.108.2012.1.MO) w dniu 17.10.2012 w Warszawie oraz przez Ministerstwo Innowacji Nauk i Badań Ziemi Nordrhein-Westfalen – Niemcy w dniu 04. 11. 2013 roku (*Aktenzeichen: 415/7.04.01.07.05*).

DODATKOWE STUDIA I SZKOLENIA

1974 – Uzyskanie uprawnień do pełnienia funkcji kierownika, wychowawcy, kierownika obozu wędrownego, zastępcy kierownika obozu wędrownego Urząd Miejski w Gdańsku

1978 – Uzyskanie uprawnień do pracy z zespołami zainteresowań muzycznych w charakterze instruktora – kategoria druga

1985 – Studium Doskonalenia Dydaktyczno-Pedagogicznego dla młodych nauczycieli akademickich Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

1990 – Studium języków obcych – dyplom znajomości języka niemieckiego na poziomie zaawansowanym w Marburgu – Niemcy

III. PRZEBIEG PRACY ZAWODOWEJ:

1970 – 1980 – Instruktor muzykoterapii w klubie „PRZYJACIEL” Towarzystwa Przyjaciół Dzieci Koło Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski w Warszawie

1980 – 1989 – Instruktor muzykoterapii i zajęć rehabilitacji sportowej – Spółdzielnia Inwalidów MAZOWIANKA Zespół Pracy Nakładczej (z trzyletnią przerwą na studia doktoranckie)

1979 – 1980 – Asystent stażysta w Zakładzie Dydaktyki Wyższa Szkoła Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie

1980 – 1984 – Studia dzienne doktoranckie w Instytucie Instytut Pedagogiki im A.I. Hercena w Leningradzie - ZSRR

1984 – 1990 – Adiunkt w Wyższej Szkole Pedagogiki Specjalnej w Warszawie

1990 – 1990 – Słuchacz Instytutu Goethego – kurs języka niemieckiego dla akademików Marburg – Niemcy

1991 – 2005 – Terapeuta w placówkach specjalnych Niemieckiego Czerwonego Krzyża – Deutsches Rotes Kreuz Kreisverband Berlin-Reinickendorf e.V. – Niemcy

2006 – 2013 – Starszy wykładowca w Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie

2013 – aktualnie – profesor nadzwyczajny w Instytucie Pedagogiki – Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach

IV. DZIAŁALNOŚĆ DODATKOWA (SPOŁECZNA) – PEŁNIONE FUNKCJE

1974 – 1987 – Działacz Ligi Obrony Kraju – członek sekcji turystyki motorowej

1969 – 1980 – Członek Związku Harcerstwa Polskiego – zdobywane stopnie harcerskie do podharcemistrza włącznie – Hufiec Warszawa-Żoliborz

1976 – 1978 – Działacz Towarzystwa Przyjaciół Dzieci Koła Pomocy Dzieciom Specjalnej

- Troski - Członek Zarządu
- 1976 – 1978 – S Z S P – Związek Studentów – Przewodniczący Uczelnianej Komisji Kultury w Wyższej Szkole Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie
- 1985 – aktualnie – Twórca i założyciel Integracyjnego Zespołu Pieśni i Tańca MAZOWIACY w Warszawie
- 1997 – aktualnie – Prezes Zarządu Fundacji Krzewienia Kultury Artystycznej Osób Niepełnosprawnych w Warszawie i Przewodniczący Rady Komitetu Organizacyjnego Konferencji Naukowych przy Fundacji
- 2001 – aktualnie – Kierowanie pracą świetlicy środowiskowej przy Fundacji Krzewienia Kultury Artystycznej Osób Niepełnosprawnych w Warszawie
- 2004 – aktualnie – Twórca i prowadzący Ogólnopolski Teatr Niepełnosprawnych przy Państwowym Teatrze ATENEUM w Warszawie
- 2006 – aktualnie – Twórca i prowadzący Integracyjne Studio Pantomimy przy Fundacji Krzewienia Kultury Artystycznej Osób Niepełnosprawnych w Warszawie

V. WYKAZ PUBLIKACJI STANOWIĄCYCH OSIĄGNIĘCIE NAUKOWE, O KTÓRYM MOWA W ART. 16 UST. 2 USTAWY:

A. TYTUŁ OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO:

Jako osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego w dziedzinie pedagogika, w dyscyplinie pedagogika specjalna wskazuję cztery samodzielne książki autorskie z zakresu pedagogiki specjalnej [K01 – K04].

B. PUBLIKACJE WCHODZĄCE W SKŁAD OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO:

[K01] *„Jak organizować czas wolny dzieci i młodzieży upośledzonych umysłowo”*, Warszawa, WSiP, 1992, s. 232.

[K02] *„Praca wychowawcza z dziećmi upośledzonymi umysłowo w internacie”*, Warszawa, WSiP, 1997, s. 231.

[K03] *„Konteksty aktywności artystycznej osób z niepełnosprawnością”* Warszawa, Wydawnictwo Difin, s. 387.

[K04] *„Inspirowani folklorem XXX-lecie Integracyjnego Zespołu Pieśni i Tańca „Mazowiaczy” (1985-2015)”*, Warszawa, Fundacja Nowe Teraz, s. 367.

WPROWADZENIE

Wskazane jako osiągnięcie naukowe prace autorskie stanowią zarys konstrukcji teoriopoznawczej, za pomocą której usiłowano podjąć się próby opisu i wyjaśnienia zjawiska społecznego uczestnictwa jednostki z niepełnosprawnością intelektualną w warunkach szkol-

nych i poza szkolnych. W pierwszym etapie podjęto próbę ukazania znaczenia społecznej obecności jednostki z niepełnosprawnością w organizacji jej czasu wolnego. W kolejności zwrócono uwagę na istotę problemów wychowania dziecka z niepełnosprawnością intelektualną w warunkach placówki całodziennego pobytu. W toku dalszych poszukiwań naukowo-badawczych starano się wskazać, opisać i przeanalizować w kolejnych pozycjach książkowych szereg zagadnień w zakresie wychowania tej grupy osób przez i w działaniach artystycznych. Dla tego rodzaju widzianej edukacji włączającej uczniów z niepełnosprawnością intelektualną (i nie tylko) treścią dociekań autora stało się w konsekwencji deterministyczne ujęcie i wyjaśnienie procesu twórczej edukacji włączającej w dynamicznie rozwijanej się orientacji uwzględniającej postać i dynamikę aktualnie ujawnianych procesów społecznych, możliwości i wyznaczników. Główną uwagę dociekań sprowadzono do obszaru zasady wzajemnego przystosowania się, synchronizacji systemów oddziaływania i pracy bezpośredniej jednostek z niepełnosprawnością oraz zasady zintegrowanego współistnienia w działaniach i poprzez działania twórcze i artystyczne tych osób.

[K01] *„Jak organizować czas wolny dzieci i młodzieży upośledzonych umysłowo”*, Warszawa, WSiP, 1992, s. 232.

Organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną do dziś przysparza wiele problemów, nieodmówień i ograniczeń. W pracy, na podstawie zebranego doświadczenia szkół specjalnych w Warszawie oraz osiągnięć Warszawskiego Koła Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski TPD, starano się ukazać istotę oddziaływania zorganizowanego, a zarazem alternatywnego w całym splocie pracy pedagogicznej grona nauczycieli i wychowawców. Z tego powodu podjęto wysiłki ukazania w jaki sposób, przy zapewnieniu jakich warunków oraz przy zastosowaniu jakich form można racjonalnie organizować czas wolny dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością. Zwrócono uwagę na zjawisko wzrastania dziecka w procesie oddziaływania, a zatem doboru adekwatnie do potrzeb form i sposobów pracy, w zależności od poziomu psychofizycznego jednostki i grupy. W pracy podkreślono, iż w warunkach akceptacji, swobody wyboru, czynnego relaksu, zabawy i rozrywki w czasie wolnym w dużej mierze czynniki te podnoszą jego atrakcyjność i tworzą pozytywny klimat dla kształtowania się osobowości uczestników. Organizatorzy czasu wolnego nie powinni umniejszać roli bezpośredniego zaangażowania dziecka, a także jego indywidualnych umiejętności i inicjatywy.

Monografię oparto na osobistych doświadczeniach autora w pracy wychowawczej w pla-

cówkach ciągłego pobytu, co pozwoliło na bazie aktualnego stanu ukazać zarówno mocne strony systemu, jak i jego słabości. Organizację czasu wolnego uznano tu jako uzupełnienie procesu nauczania i wychowania dziecka z niepełnosprawnością intelektualną, a zarazem jako propozycję spełniania się życia doświadczanego podmiotowo w więzi i w kontekście z innymi rówieśnikami.

W pierwszym rozdziale ograniczono się do zagadnień związanych z organizacją czasu wolnego uczniów z niepełnosprawnością intelektualną. Podjęto tu próbę omówienia zagadnień rewalidacyjnego znaczenia czasu wolnego w aspekcie wychowawczo-psychologicznym, opiekuńczym, higieniczno-zdrowotnym, rewalidacyjnym oraz przedstawiono konieczność uświadomienia celów (uspołecznienie, kultura osobista, humanizm, demokratyzm, przygotowanie do zawodu, optymizm życiowy, twórcze zaangażowanie, reedukacja, adaptacja społeczna), zadań realizowanym w tym czasie (tworzenie warunków psychospołecznych, warunków biopsychicznych, materialnych, likwidowanie istniejących w środowisku zagrożeń, działalność korekcyjna, zapewnienie opieki medycznej, współpraca z rodzicami, zapewnienie atrakcyjnych i zróżnicowanych form rekreacji i wypoczynku, współpraca z otoczeniem). W rozdziale omówiono także wychowawcze znaczenie czasu wolnego (życie społeczne grupy, działalność intelektualna i samokształceniowa, działalność gospodarcza i udział w różnych pracach, aktywność kulturalna i kontakt ze sztuką, organizacja życia osobistego i przysposobienie do samowychowania, życie biopsychiczne i wychowanie do rekreacji).

W rozdziale drugim zawarto podstawy organizacji pracy opiekuńczo-wychowawczej czasu wolnego. Omówiono podstawy planowania pracy opiekuńczo-wychowawczej uwzględniając zasady organizacji procesu oddziaływania wychowawczego, propozycję konstrukcji planu z uwzględnieniem specyfiki doboru treści, zaproponowano zasady i etapy organizacji pracy opiekuńczo-wychowawczej, omówiono system organizacji czasu wolnego osób z lekkim i głębszym stopniem niepełnosprawności intelektualnej. W rozdziale scharakteryzowano formy spędzania czasu wolnego osób z lekkim i głębszym stopniem niepełnosprawności intelektualnej.

W rozdziale trzecim skupiono się na scharakteryzowaniu sposobów organizacji zajęć czasu wolnego upośredzonych umysłowo wyszczególniając: zajęcia o charakterze masowym (spotkania z bajką i baśnią, spotkania z nauką i techniką, imprezy muzyczne, audycje radiowe i telewizyjne, seanse filmowe i widowiska sceniczne, turnieje i festyny sportowe, konkursy, turystyka, kolonie i wczasy, prace społeczno-użyteczne); zajęcia o charakterze

zespołowym (gry i zabawy, wycieczki i zajęcia terenowe, koła zainteresowań, organizacje dziecięce i młodzieżowe, zajęcia w drużynie harcerskiej, praca samorządu, kluby i świetlice, wychowanie do samodzielnego życia); zajęcia o charakterze zindywidualizowanym (prowadzenie rozmowy, oddziaływanie korekcyjno-kompensacyjne, terapia zajęciowa, opieka logopedyczna, korekcja psychomotoryczna, muzykoterapia indywidualna, rehabilitacja ruchowa).

W rozdziale czwartym uwagę skupiono na zagadnieniach współdziałania instruktorów-wychowawców i rodziców w organizacji czasu wolnego upośledzonych umysłowo, zwracając szczególną uwagę na takie aspekty, jak: cele współdziałania instruktorów-wychowawców i rodziców, zadania współdziałania instruktorów-wychowawców i rodziców, zasady współdziałania, formy współdziałania instruktorów-wychowawców i rodziców, współdziałanie instruktorów-wychowawców i rodziców w usprawnianiu organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży.

W podsumowaniu pracy zwrócono uwagę, iż zarysowany problem organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną jest tylko próbą uporządkowania dotychczasowego doświadczenia pedagogów specjalnych i rodziców, a wszelkie propozycje i wskazówki mają stanowić zachętę do dalszych poszukiwań w zakresie uatrakcyjniania poczynąń dla organizacji racjonalnego wypoczynku i rekreacji grupy osób z niepełnosprawnością intelektualną. Pracę pedagoga oraz rodzica w tym zakresie powinien cechować dynamizm, różnorodność oddziaływań, wielokierunkowość, alternatywność oraz atrakcyjność postępowania.

REZULTATY

Zaproponowane w książce uporządkowanie dotychczasowych osiągnięć praktyki pozwoliło na:

- określenie wybranych (charakterystycznych) elementów specyfiki organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży z lekkim i głębszym stopniem niepełnosprawności intelektualnej;
- prześledzenie i scharakteryzowanie ważnych aspektów i uwarunkowań okoliczności planowania i organizacji pracy opiekuńczo-wychowawczej w czasie wolnym dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną;
- scharakteryzowanie strategicznie ważnych sposobów organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną;
- wskazanie walorów współdziałania instruktorów-wychowawców i rodziców w organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną;

- wykazanie potrzeby kontynuacji wsparcia otoczenia w działaniach instruktorów-wychowawców i rodziców w organizacji czasu wolnego w szerszym środowisku objętych opieką dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną;
- zaproponowanie modelu organizacji czasu wolnego w ujęciu metodycznym.

Mój udział procentowy powstania przedstawianej monografii szacuję na 100%.

[K02] Ploch L., (1997), „*Praca wychowawcza z dziećmi upośledzonymi umysłowo w internacie*”, Warszawa, WSiP, s.231.

Książka stanowi propozycję dla wychowawców w obszarze rozwiązań organizacyjnych i metodycznych pracy opiekuńczej i wychowawczo-rewalidacyjnej w placówce z internatem. Zawarte w niej treści oparto na podstawie obserwacji oraz uogólnionego doświadczenia wielu placówek szkolno- i opiekuńczo-wychowawczych zapewniających opiekę całodobową swoim wychowankom. W publikacji podjęto próbę rozstrzygnięcia takich zagadnień, jak: co zrobić, aby praktyka opieki i wychowania rewalidacyjnego internatów była stale wzbogacana wartościami teorii pedagogiki specjalnej oraz w jaki stopniu i przy zachowaniu jakich warunków zbierane doświadczenia praktyki wychowawczej internatów stanowić mogą przedmiot dociekań teorii pedagogiki specjalnej, a tym samym wzbogacać ją?. Uzasadniając potrzebę i celowość podjęcia problematyki dotyczącej specyfiki działalności pracy internatów wskazano na: potrzeby rozwijającej się teorii wychowania rewalidacyjnego w internacie; uznanie internatu jako podmiotu wychowania i rewalidacji dzieci upośledzonych umysłowo objętych opieką ciągłą; potrzeby praktyczne zespołu wychowawców, wynikające z konieczności codziennego rozwiązywania różnorodnych problemów praktycznych, dotyczących życia i funkcjonowania grupy wychowawczej w internacie; konieczności ukazywania typowych sposobów i możliwości organizacyjno-metodycznych pracy wychowawcy w przyjętej koncepcji kierowania zespołem dziecięcym; stworzenie podstawy do intensywnego, niezależnego samokształcenia, aktywności edukacyjnej i doskonalenia zawodowego wychowawców. Przedstawione wnioski wynikające ze zgromadzonego zasobu informacji merytorycznych, obserwacji oraz uogólnionego doświadczenia pedagogicznego placówek specjalnych pozwoliły w niniejszym opracowaniu na usystematyzowanie i wykorzystanie dla opracowania oraz przedstawienia propozycji koncepcji modelu pracy opiekuńczej i wychowawczo-rewalidacyjnej internatu. Pracę podzielono na pięć części.

W części pierwszej zatytułowanej „*Internat jako placówka społeczna w systemie oświaty i wychowania*” – scharakteryzowano miejsce internatu dla dzieci upośledzonych umysłowo w systemie oświaty i wychowania; przeanalizowano znaczenie działalności opiekuńczej i wychowawczo-rewalidacyjnej internatu; omówiono teoretyczne podstawy organizacji pracy wychowawczej w internacie; sformułowano cele wychowania rewalidacyjnego w internacie; omówiono podstawowe zadania internatu w dziedzinie opieki i wychowania rewalidacyjnego; opracowano zasady pracy opiekuńczej i wychowawczo-rewalidacyjnej w internacie.

W części drugiej zatytułowanej „*Struktura modelu organizacyjnego internatu*” – uwagę poświęcono problematyce teoretycznych i praktycznych podstaw organizacji struktury modelu internatu oraz jego uwarunkowań niezbędnych w praktyce pedagogicznej. I tak, kolejno omówiono elementy składowe modelu internatu (kierownictwo, rada pedagogiczna, grupy wychowawcze, świetlice, koła zainteresowań, psychoterapia indywidualna, zespoły korekcyjno-wyrównawcze, zorganizowany czas wolny, zespoły dyżurnych, organizacje społeczne, służba medyczna, służba administracyjna); organizację grupy wychowawczej; dzienny i tygodniowy rozkład zajęć wychowanków; współpracę internatu i szkoły (gromadzenie informacji o wychowankach, utrwalanie i pogłębianie wiedzy, odrabianie prac domowych, opracowanie zestawów gier i zabaw dydaktycznych, organizowanie działalności profilaktyczno-terapeutycznej, rozwiązywanie trudności wychowawczych, przygotowanie do wyboru zawodu, doskonalenie warsztatu pedagogicznego wychowawcy); współdziałanie internatu z rodzicami i najbliższym środowiskiem społecznym.

W części trzeciej zatytułowanej „*Treści i kierunki działalności opiekuńczo-wychowawczej internatu*” – uwzględniono charakterystykę uwarunkowań doboru treści i kierunków działalności opiekuńczo-wychowawczej w internacie; organizowanie działalności społecznej i gospodarczej wychowanków, przedstawiono specyfikę doskonalenia procesu wspomaganie rozwoju umysłowego i nauki szkolnej wychowanków internatu; scharakteryzowano proces wdrażania wychowanków do samodzielności i samorządności (nauka samoobsługi, wdrażanie do prac gospodarczych, przygotowanie do życia w rodzinie, przyswajanie umiejętności praktycznych, przygotowanie do samodzielnego gospodarowania czasem wolnym, przygotowanie do wyboru zawodu, wyrabianie właściwego stosunku do wyników pracy własnej i poszanowania mienia); omówiono problematykę tworzenia sytuacji współzawodnictwa i współdziałania wychowanków w grupie; ukazano zalety wprowadzania elementów obrzędowości i tradycji do życia wychowanków w grupie; wskazano rolę stero-

wania organizacją czasu wolnego wychowanków w warunkach życia w placówce.

W części czwartej zatytułowanej „*Wybrane zagadnienia metodyki pracy opiekuńczo-wychowawczej internatu*” – szczególną uwagę poświęcono konieczności poznawania podopiecznych; potrzebie racjonalnego planowania pracy opiekuńczo-wychowawczej w internacie (zaproponowano roczny i miesięczny plan pracy wychowawcy), doniosłości organizacji warsztatu pracy wychowawcy (warunki materialne, pomoce do zajęć i środki techniczne, literatura fachowa, wiedza i doświadczenie, dokumentacja pracy, własnej wychowawcy, jednostki metodyczne, konspekt zajęć); ukazano potrzebę dążenia do usprawniania modelu pracy w internacie (styl oddziaływań wychowawczych, ograniczanie niedomagań wychowania w internacie, usuwanie przyczyn niesprawności w organizacji działań); wskazano reguły działalności opiekuńczo-wychowawczej.

Piątą część zatytułowaną „*Sylwetka opiekuna grupy wychowawczej w internacie*” poświęcono prezentacji sylwetki osobowości wychowawcy oraz omówiono formy doskonalenia zawodowego wychowawców zatrudnionych w internacie.

W podsumowaniu ukazano, że analizę wewnętrzną organizacji pracy internatu należy oprzeć przede wszystkim na badaniach empirycznych. Należy zwrócić szczególną uwagę na organizację optymalnej struktury modelu oraz dobór właściwych treści i kierunków działalności opiekuńczo-wychowawczej zgodnie z możliwościami wewnętrznymi ośrodka, jak też w zgodzie ze specyfiką niepełnosprawności objętych opieką podopiecznych. Zwrócono uwagę, iż badania działalności procesu opiekuńczo-wychowawczego powinny ujmować różne jego aspekty, zwłaszcza zaś: organizacyjny, psychologiczno-terapeutyczny, wychowawczo-rewalidacyjny, a także ich uwarunkowania. Do najistotniejszych uwarunkowań pracy opiekuńczo-wychowawczej internatu należy stosowany przez kierownictwo i zespół wychowawców styl kierowania pracą placówki i grup wychowawczych, a także dobór odpowiednio wypracowanych specjalnych form, metod i sposobów organizacji zajęć z wychowankami. Stopień efektywności kierowania grupą wychowawczą w znacznej mierze uzależniony jest od postulowanego wzorca sylwetki osobowościowej wychowawcy, jego rozwoju zawodowego, samodoskonalenia oraz poziomu udziału całego zespołu pedagogicznego w internacie.

REZULTATY

W książce dokonano analizy prezentowanych rezultatów aktualnego uogólnionego doświadczenia pedagogicznego oraz wyników obserwacji stanu bieżącego w obszarze problematyki działań opiekuńczo-wychowawczo-rewalidacyjnych internatu dla podopiecz-

nych z niepełnosprawnością intelektualną. W pracy:

- zaprezentowano podstawowe zagadnienia dotyczące aktualnego i pożądanego stanu organizacji pracy internatu oraz jej uwarunkowań, istoty, celów, zasad i zadań w dziedzinie opieki i wychowania dzieci z niepełnosprawnością intelektualną;
- przedstawiono zarówno najbardziej pożądane treści i kierunki działań pracy opiekuńczo-wychowawczej internatu, jak i konkretne sugestie metodycznego postępowania w pracy z wychowankami w internacie;
- ukazano, iż poprawa jakości opieki i wychowania w internacie wiąże się ściśle z rozwojem ich form realizowanych aktualnie, jak też pełnym wdrażaniem w życie wypracowywanych nowych podstaw i zasad pracy z dzieckiem specjalnej troski.

Mój udział procentowy powstania przedstawianej monografii szacuję na 100%.

[K03] Ploch L., (2014), „*Konteksty aktywności artystycznej osób z niepełnosprawnościami*”, Warszawa, Wydawnictwo Difin, s. 387.

Zagadnienie związane z aktywizacją twórczą i artystyczną osób z niepełnosprawnością jest niezwykle trudnym przedmiotem dociekań i analiz, już nie mówiąc marginalizowanym. Aktualnie na stan ten składa się bardzo skromny dorobek naukowy, badawczy i bazy praktycznego zastosowania, jak też całkowity brak wykwalifikowanej kadry przygotowującej osoby z niepełnosprawnością do udziału w aktywizacji artystycznej w systemie ciągłym. Można uznać więc, że w tym zakresie jest wiele do zrobienia, szczególnie na etapie organizacji długofalowych badań i analiz środowiska animatorów aktywizacji twórczej, jak i samych uczestników działań z niepełnosprawnością w obszarze wspólnego współistnienia w kulturze i sztuce. Dotychczasowe wysiłki w kierunku terapii sztuką uczniów specjalnej troski prowadzono w pedagogice specjalnej ograniczając się wyłącznie do placówek oświatowych i opiekuńczo-wychowawczych. Nie dostrzeżono nadal ogromnego potencjału tkwiącego w środowisku kultury, instytucji upowszechniania kultury, uaktywnionego ruchu rodziców i przyjaciół osób z niepełnosprawnością, a wraz z nimi bardzo ciekawych inicjatyw i inicjowanych cyklicznych wydarzeń w lokalnym otoczeniu i regionie tej grupy osób. Ciekawą i bardzo potrzebną inicjatywę w obszarze analizy udziału osób z niepełnosprawnością w środowisku kultury i społecznym podjęli R. Pichalski (1984) oraz H. Żuraw (2008), jednak nie w kontekście aktywizacji twórczej i artystycznej tych jednostek. Należy podkreślić, że stan tych badań niestety zatrzymał się w miejscu od tamtego czasu.

Aktualnie zmieniająca się świadomość społeczna, stopniowo narastające zainteresowa-

nie środowiska ujawnianymi wynikami i osiągnięciami indywidualnych twórców i zespołów osób z niepełnosprawnością w dziedzinie kultury, szeroko zakrojone inicjatywy organizacji samorządowych i pozarządowych wspierających działania twórcze swoich mieszkańców, coraz większe zainteresowanie problematyką usamodzielniania tych jednostek w kulturze, zmuszają otoczenie naukowców do podjęcia intensywnych badań naukowych, rzetelnej analizy środowiska, a w ich efekcie podjęcia stałych konsultacji i wsparcia naukowego otoczenia, jak też opracowania nowatorskich i alternatywnych metod i form umożliwiających każdej grupie osób z niepełnosprawnością ich czynny oraz skuteczny udział w szeroko pojętej kulturze.

Podjęte w przedstawianej monografii zagadnienia nie ograniczają się wyłącznie do interpretacji aktualnej rzeczywistości w obszarze specyfiki i skutków udziału w kulturze omawianej grupy osób, ale stanowią przede wszystkim kontekst nurtu humanistycznego postępu w inspiracji całego szeregu nauk społecznych. Poruszana bowiem problematyka może być obustronnie korzystnie realizowana i osiągać oczekiwane rezultaty obok pedagogiki (np. poszukiwań alternatywnych propozycji, możliwości zmiany granic edukacji i adaptacji do środowiska, optymizmu i nadziei na sukces, twórczości, autokreacji i samorealizacji)¹ wyłącznie w integracji z naukami pokrewnymi, np. psychologii, medycyny, biologii, prawa, filozofii, socjologii, pedagogiki kultury, psychiatrii, etyki.

Powstanie przedłożonej pracy jest wynikiem prowadzonej systematycznie analizy stanu wiedzy oraz wyników wieloletnich badań własnych autora w różnych placówkach, instytucjach, organizacjach, a także skutkiem inicjowania i kierowania wieloletnich autorskich projektów, warsztatów, kursów, konferencji, dyskursów z rodzicami, pracy środowiskowej i pedagogicznej. Główną intencją książki było wskazanie fenomenu aktywności twórczej i artystycznej osób z niepełnosprawnością w indywidualnym, zespołowym i zbiorowym ich biegu życia pomimo, iż wokół identyfikacji pojęcia „aktywność artystyczna”, koncepcja udziału artystycznego tych jednostek nadal podlega nieustannemu różnicowaniu interpretacji stanowiska, określenia definicji, twierdzeń, oczekiwań i determinantów jej dynamiczności. Wokół strategii działań z osobami uzdolnionymi twórczo i artystycznie przejawiającymi jakikolwiek stopień niepełnosprawności, jak też ich aktywizacji w środowisku nadal dostrzega się wiele niedomówień, nieporozumień, zagrożeń, utrudnień, ograniczeń, oczekiwanego, zgodnego zrozumienia społecznego.

¹ Dykcik W. (red.), *Pedagogika Specjalna*, Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM, 1997.

W rozdziale drugim przedstawianej monografii skupiono uwagę na analizie skomplikowanego jak się okazuje biegu aktywności artystycznej wybranej grupy osób z różną niepełnosprawnością, określając kierunki indywidualnego ich udziału. Nie zważając na złożony charakter uwarunkowań indywidualnych i środowiskowych udziału w kulturze poszczególnych jednostek, jak też skrajnie odmiennych możliwości ich funkcjonowania w otoczeniu, podjęto próbę uporządkowania prawidłowości rozwoju własnej aktywności twórczej i artystycznej respondentów, wskazując na pozytywne aspekty procesu usamodzielniania się w kulturze oraz ich wachlarzu uwarunkowań. Usiłowano w efekcie uzyskać odpowiedź na kilka pytań, m. in.:

– czy okoliczności wczesnego udziału w działaniach twórczych i artystycznych mają związek z kontynuacją późniejszego nurtu uczestnictwa w kulturze?

- czy na każdym etapie rozwoju jednostki mają szansę kształtować się określone wartości, postawy, świadomość, samodzielność?

- czy rozpoczęty wcześniej okres edukacji i wychowania artystycznego może wpływać na treść, trwałość oraz atrakcyjność przebiegu kariery oraz udziału w kulturze?

- jaką rolę spełnia wsparcie otoczenia w procesie edukacji inkluzyjnej oraz dojrzewania motywacji udziału jednostki w aktywności w kulturze regionu i środowiska twórczego?.

Uzyskane na drodze analizy wyniki pozwoliły na sformułowanie wniosków o charakterze ilościowym i jakościowym.

W monografii zwrócono uwagę na wybrane aspekty uwarunkowań rozwoju aktywności artystycznej osób z niepełnosprawnością posługując się przykładami wyników pracy niektórych placówek specjalnych. Na potwierdzenie fenomenu uczestnictwa w aktywności twórczej i artystycznej posłużono się cennymi przykładami inicjatyw umożliwiających nieomal każdej jednostce z niepełnosprawnością jej czynny udział w zajęciach. Jako przykłady innowacyjności i alternatywy zaangażowania uczestnika w zajęciach przytoczono takie propozycje, jak: wykorzystanie dźwięku jako źródła rozwoju aktywności, technikę dialogu światła i muzyki w inspiracji muzycznej; inspirowanie pracy muzycznej w orkiestrze; cykl publicznych gościnnych koncertów (promocja własnej aktywności artystycznej); wykorzystanie bajki muzycznej jako źródła wzbogacania zasobu doświadczeń, rozwijania i stymulowania rozwoju duchowo-emocjonalnego uczestników; inicjowanie pracy w zespole tańca i konstrukcji układów choreograficznych pantomimy.

W książce odniesiono się również do zagadnienia stałego uwrażliwiania środowisk na kulturę i sztukę osób z niepełnosprawnością, co powinno mieć ścisły związek z integracją

środowisk naukowych, badawczych, społecznych i sprawujących bezpośrednią opiekę społeczną, zdrowotną i duchową. Proces uwrażliwiania otoczenia winien być realizowany wspólnie z otoczeniem w ich bezpośrednim kontakcie, inicjatywach, tradycjach, współistnieniu.

Mój wkład w powstanie monografii polegał na autorskim opracowaniu całego wydania. W strategii teoretyczno-badawczej opracowania zaplanowano osobiste przeprowadzenie autorskich badań umożliwiających określenie kierunku biegu aktywności artystycznej osób z niepełnosprawnością (badania oparto na łącznej grupie 501 respondentów, posiadających orzeczenie o stanie niepełnosprawności, głównie z województwa mazowieckiego). Na przestrzeni kilkudziesięciu lat osobiście aranżowałem i prowadziłem charytatywne zajęcia aktywizacji twórczej osób z niepełnosprawnością. W części monografii (rozdział II) wnikliwej analizie biograficznej poddałem 35-osobową grupę w ich biegu aktywności artystycznej w latach 2001-2013 (tabela nr 1, s.118-119). Na podstawie doboru różnorodnych narzędzi badawczych w pracy przedstawiono charakterystykę grupy respondentów w ujęciu statystycznym (tabela nr 2, tabela nr 3, tabela nr 4, s.146-148). W kolejności przeanalizowano bieg rozwoju kompetencji zaangażowania twórczego osób z niepełnosprawnością (schemat nr 12, s.150), opisano bieg edukacji artystycznej respondentów (tabela nr 5, s. 150-151; wykres nr 1, s.152, diagram nr 1 i 2, s. 153-154). W dalszych etapach badań własnych przedstawiono wyniki w tabelach nr 6-10 oraz wykresach nr 2-9, s. 158-168). Prowadzone badania pozwoliły na przedstawienie wyników dotyczących uwarunkowań uczestnictwa artystycznego osób z niepełnosprawnością, których wyniki zaprezentowano w wykresach nr 10-17 oraz tabelach nr 11-12 i diagramach nr 3-8, s. 169-187; uwarunkowań osobowych respondentów (wykres nr 18-24, diagram nr 9-10, tabela nr 13-15, s.188-201). W interpretacji wyników badań własnych uwzględniono obiektywizację działań twórczych uczestników aktywizacji artystycznej, które przedstawiono w wykresie nr 25-31 oraz tabeli nr 16-17, s. 202-217), a także omówiono stan równowagi przeżyć osobistych uczestników aktywności artystycznej. Wyniki badań przedstawiono w wykresie nr 32-52, diagram nr 12-14, tabela nr 18, s.221-253). W strategii badawczej uwzględniono wybiórczo analizę możliwości kreowania aktywności artystycznej respondentów na przykładzie określonych placówek specjalnych. W badaniach wyeksponowano najbardziej wyodrębniające się charakterystyczne czynniki wpływające na rozwój aktywności artystycznej podopiecznych w wybranych placówkach w województwie mazowieckim. Analizę środowiska wraz z praktycznymi możliwościami i inicjatywami placówek przedstawiono w tabeli

REZULTATY

Prowadzone przeze mnie długoletnie badania, obserwacje, analizy pozwoliły w efekcie na:

- określenie wybranych (charakterystycznych) elementów specyfiki aktywizacji twórczej i artystycznej osób z niepełnosprawnością na przykładzie przyjętej grupy respondentów;
- prześledzenie i scharakteryzowanie określonych, ważnych uwarunkowań i okoliczności wczesnego udziału w działaniach twórczych i artystycznych jako kontynuacji późniejszego nurtu uczestnictwa w kulturze i sztuce osób z niepełnosprawnością;
- scharakteryzowanie strategicznie ważnych etapów rozwoju jednostki z niepełnosprawnością w procesie kształtowania się u niej określonych wartości, postaw, świadomości, poziomu samodzielności;
- wskazanie walorów wczesnego rozpoczynania edukacji i wychowania artystycznego dla wzbogacania treści, atrakcyjności oraz potrzeby kontynuacji działań dla późniejszej etapowości podnoszenia jakości treści życia twórczego i społecznego jednostki;
- wykazanie potrzeby kontynuacji wsparcia otoczenia w procesie edukacji inkluzyjnej oraz niezbędnej inicjacji czynnego udziału w kulturze lokalnej i regionu;
- scharakteryzowanie aktualnie kontynuowanych, oryginalnych (krajowych) przykładów inicjatyw praktycznego oddziaływania w rozwoju zainteresowań twórczych i artystycznych jednostek z niepełnosprawnością;
- wskazanie kierunków uwrażliwiania środowiska na kulturę i sztukę osób z niepełnosprawnością w integracyjnych oddziaływaniach instytucji naukowo-badawczych, w praktyce, instytucji opieki społecznej, zdrowotnej i socjalnej.

Praca stanowi zwarty fragment opisu reprezentacyjnej grupy osób z niepełnosprawnością w ich dokonaniach dorobku twórczego i może być przyczynkiem do podjęcia kolejnej tury badań umożliwiających weryfikację strategii zbliżania edukacji artystycznej w obszarze (na miarę możliwości jednotorowym) jej idei upowszechniania i udoskonalania, bez tendencji hamowania naturalnych instynktów oraz indywidualnego biegu kariery twórczej i artystycznej objętych edukacją uzdolnionych (i nie tylko) osób z niepełnosprawnością w otoczeniu własnym i szerszym.

Mój udział procentowy powstania przedstawianej monografii szacuję na 100%.

[K04] Ploch L., *„Inspirowani folklorem XXX-lecie Integracyjnego Zespołu Pieśni i Tańca Mazowiacy (1985-2015)”*, Wydawnictwo Fundacja Nowe Teraz, Warszawa, s. 367.

Pojęcie włączania twórczego i artystycznego osób z niepełnosprawnością można coraz wyraźniej odnosić do charakterystyki procesu spełniania się życia doświadczanego podmiotowo w więzi i w kontekście z życiem innych ludzi reprezentujących środowisko kultury i sztuki. W przedstawianej książce opowiedziano się za orientacją, w której w mniejszym stopniu chodzi o to, jakie konieczne cechy, umiejętności, dokonania twórcze indywidualnie posiada jednostka z niepełnosprawnością w toku aktywizacji artystycznej, bardziej zaś o to, jak istotnie zmienia i udoskonala wewnętrznie cel działania tych osób. Podjęcie kontynuacji przedstawienia dorobku kulturalnego grupy Mazowiacy ma nie tylko służyć konstruowaniu podstawowej, zorganizowanej dokumentacji biograficznej opisującej i wyjaśniającej fenomen ludzkiego istnienia w jego indywidualnej i grupowej postaci artystycznej, lecz także wzmacniać i rozwijać jego aspekt prakseologiczny, przygotowując odpowiedzi na pytanie o możliwości maksymalizowania szansy artystycznego zaistnienia jednostkowego życia osoby z niepełnosprawnością, jej spełnienia się w pełnym standardowym wyrazie artysty, twórcy w warunkach społecznie akceptowanych, niezależnie od ujawnionego rodzaju i stopnia niepełnosprawności. Przedstawiane wydanie opracowano w języku polsko-angielskim i podzielono na trzy części z wkładką dokumentacji fotograficznej wybranych form aktywizacji estradowej Integracyjnego Zespołu Pieśni i Tańca Mazowiacy w latach 1985-2015 w oparciu o autorskie badania, analizy, obserwację, doświadczenia pedagogiczne.

W części pierwszej zatytułowanej *„Oswajanie z folklorem – perspektywa wartości w genezie powstawania Zespołu”* – zwrócono uwagę na uwarunkowania i potrzeby pracy twórczej osób z niepełnosprawnością, scharakteryzowano genezę powstania Integracyjnego Zespołu, przedstawiono sylwetki osób bezpośrednio włączonych do pracy pedagogicznej i artystycznej, a także opisano założenia oraz kierunki rozwoju pracy artystycznej Zespołu.

W części drugiej zatytułowanej *„W kręgu inspiracji folklorystycznych – działalność organizacyjno-artystyczna Zespołu”* – uwzględniono opis struktury organizacyjnej Zespołu, przedstawiono siedzibę oraz bazę materialną grupy, scharakteryzowano innowację aktywizacji członków Zespołu w nurcie folklorystycznym, dokonano charakterystyki codziennego życia uczestników. Bardzo istotne miejsce w organizacji i przebiegu aktywności artystycznej Zespołu zajmuje udział wolontariuszy i ich bezpośrednio zaangażowanie w poprawę jakości funkcjonowania poszczególnych uczestników. Z tego względu zaprezentowano sylwetkę podejmujących działania charytatywne młodych

osób (studentów, uczniów szkół, rodziców). Wskazano również problematykę związaną z podejmowaniem pracy naukowo-badawczej studentów i innych współpracowników związanych na stałe z Zespołem.

W części trzeciej zatytułowanej „*Dziedzictwo kulturowe w dokonaniach artystycznych Zespołu*” – starano się scharakteryzować artystyczny charakter koncertów Zespołu, przedstawić wyjątkowość pracy artystycznej osób z niepełnosprawnością przy Państwowym Teatrze Niepełnosprawnych, jak też opisać zdobyte wyróżnienia i osiągnięcia Zespołu w mediach.

W podsumowaniu wskazano, iż intencją książki było ukazanie istoty przedmiotu ożywionej refleksji o niezaprzeczalności dynamiki eksponowanej aktywności twórczej w ciągu trzydziestolecia osób do niedawna uważanych za wykluczonych, bez wartości i przyszłości. Praca ma mobilizować środowisko w budowaniu kreatywności, innowacyjności w twórczym współistnieniu, skłaniającej do ponawiania nieustających poszukiwań nowych rozwiązań wciąż aktualnych problemów związanych z udziałem w kulturze osób z niepełnosprawnością. Przedstawione fakty mają przekonywać środowisko o przysługującym w życiu twórczym należnym miejscu osób z niepełnosprawnością. To właśnie zorganizowane działania skierowane na stały wzrost indywidualnego i zarazem zbiorowego poziomu edukacji, a w konsekwencji prezentacji artystycznych, przez długie dziesięciolecia określały właściwy rytm i charakter egzystencji grupy, wzmacniały ją i nadawały swoisty wyraz kulturotwórczy. Dokonujące się w skali przebiegu lat stopniowe przeobrażenia o charakterze edukacyjnym, kulturowym i artystycznym Zespołu silnie wpływały na zakres oraz możliwości organizacji i spożytkowania czasu wolnego członków i ich rodzin. W tym czasie pojawiły się dla nich wszystkie nowe możliwości form oraz sposobów jego spędzania, a te niejednokrotnie zdecydowanie zmieniły preferowane jeszcze w niedawnej przeszłości wybory, zwyczaje, postawy.

Mój wkład w powstanie monografii polegał na autorskim opracowaniu całego wydania. W strategii teoretyczno-badawczej opracowania zaplanowano osobiste przeprowadzenie autorskich badań umożliwiających określenie kierunku biegu aktywności artystycznej osób z niepełnosprawnością skupionych w Zespole ludowym. W części monografii (rozdział II) zaprezentowano schematy i tabele porządkujące uzyskane dzięki narzędziom badawczym wyniki. I tak, przedstawiono schemat 2 miejsca promocji działań artystycznych w środowisku (s.64); podstawowe wartości udziału w warsztatach twórczych (schemat 3, s.65); główne źródła wsparcia finansowego w ciągu trzydziestolecia (schemat 4, s. 67); fluktuację uczestników zajęć artystycznych w latach 1985-2015 (schemat 5, s. 69); opis według stopnia niepełnosprawności (schemat 6,7, s.70); uczestnicy według stopnia niepełnosprawności (schemat 8, s. 71); ocena osiągnięć uczestnika w opinii środowiska (tabela 1, s. 73); ocena wzrostu zachowań w opinii rodziców (schemat 9, s. 74); stopień zainteresowania określonymi rodzajami zajęć artystycznych (schemat 10, s.77); zainteresowania (schematy

11-12, s. 78-79); oceny (schematy 13-16, s. 80-82); przeznaczenie czasowe (schematy 17-18, s. 83-84); poziom deklaracji (schematy 19-20, s. 86-87); związki partnerskie (schemat 21, s. 88); okres udziału (schemat 22, s.89); poziom udzielonego wsparcia (schemat 23, s. 90); aktywność naukowo-badawcza (schemat 26, s. 103). W rozdziale III przedstawiono główne formy prezentacji estradowych Zespołu (schematy 27-28, s.109-110); częstotliwość prezentacji koncertów edukacyjnych (schemat 29, s. 114); miejsca prezentacji (schemat 30, s. 115); poziom popularności przedstawień (schemat 31, s. 116); formy udziału artystycznego Zespołu (schemat 32, s. 119); charakterystyka specyfiki prezentacji w ramach Teatru N (schematy 33-35, s. 120-125). W ramach charakterystyki zagadnienia w pracy zamieszczono tabele (1-6, s. 73-128).

REZULTATY

Zainicjowanie, prowadzenie oraz kreowanie projektu pracy artystycznej osób z niepełnosprawnością pozwoliło autorowi na realizację długoletnich badań, obserwacji, analiz, a w ich efekcie zaprezentowania wyników osiągnięć. Jako rezultat można wskazać na:

- poziom powodzenia procesu edukacji artystycznej osób z niepełnosprawnością uwarunkowane jest intencjonalnym zorganizowaniem, a także zintegrowanym, celowymi i uświadomionymi zabiegami pedagogów, domu rodzinnego i środowiska kultury;
- w celu zapewnienia przychylności środowiska oraz przedstawicieli nauki i kultury należy intensywnie prowadzić współpracę naukowo-popularyzatorską i jednocześnie edukacyjną w zakresie podstawowych informacji o osobach z niepełnosprawnością (np. kształcenie specjalne, specyfika niepełnosprawności, możliwości i szanse twórczego funkcjonowania osób z niepełnosprawnością);
- określenie wybranych (charakterystycznych) elementów specyfiki aktywizacji twórczej i artystycznej osób z niepełnosprawnością na przykładzie działalności Zespołu;
- prześledzenie i scharakteryzowanie określonych, ważnych uwarunkowań i okoliczności artystycznego udziału w działaniach twórczych i artystycznych w środowisku własnym i poza nim;
- scharakteryzowanie strategicznie ważnych etapów rozwoju jednostki z niepełnosprawnością w procesie edukacji artystycznej w jednościsli ze środowiskiem rówieśników i nie tylko;
- wskazanie walorów edukacji i wychowania artystycznego dla wzbogacania treści, atrakcyjności oraz potrzeby kontynuacji działań dla późniejszej etapowości podnoszenia jakości treści życia twórczego i społecznego osób z niepełnosprawnością;
- wykazanie chronologii zdarzeń jako podstawy w dokonujących się przemian historycz-

- nych na gruncie pedagogiki specjalnej, pracy socjalnej, pracy twórczej w obszarze kultury;
- scharakteryzowanie oryginalnego przykładu inicjatywy praktycznego oddziaływania w rozwoju zainteresowań twórczych i artystycznych jednostek z niepełnosprawnością;
 - wskazanie kierunków uwrażliwiania środowiska na kulturę i sztukę osób z niepełnosprawnością w integracyjnych oddziaływaniach instytucji naukowo-badawczych, w praktyce, szerokim środowisku społecznym;
 - wykazanie szerszemu środowisku, iż świat kultury i sztuki jest realnym pomostem pozwalającym łączyć nie zawsze niedoskonałe, idealne, piękne i niezwykle z inaczej pięknym, powszechnie uznanym jako dobrym i zawsze prawdziwym.

Praca stanowi wartościowe źródło w podejmowaniu inicjatyw pomocowych w pokonywaniu bariery kontaktów społecznych środowiska, stanowi przykład możliwości inicjowania działań utrwalających przekonanie osób z niepełnosprawnością w wierze we własne możliwości integralnego rozwoju i umacniania przekonania o nieprzemijającej potrzebie przekazywania innym wartości estetycznych, etycznych, kulturowych.

Mój udział procentowy powstania przedstawianej monografii szacuję na 100%.

VI. POZOSTAŁE OSIĄGNIĘCIA NAUKOWO-BADAWCZE

Po ukończeniu studiów doktoranckich i uzyskaniu stopnia doktora w początkowym etapie własnych dociekań naukowych poszukiwania badawcze skoncentrowałem na sformułowaniu koncepcji dla opracowania modelowej strategii oddziaływania otoczenia w przygotowaniu dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną do umiejętnego gospodarowania czasem wolnym. W prowadzonych systematycznie badaniach autorskich usiłowałem dociec, w jaki sposób i przy spełnieniu jakich optymalnych warunków można tej grupie dzieci i młodzieży zapewnić racjonalną i skutecznie wychowującą formę (jednostkową, zespołową, środowiskową) oddziaływania w zorganizowanej rekreacji i wypoczynku. Inspiracją do poszukiwań własnych stały się opublikowane wyniki badań J. Kubeczko (1974), przekonywujące o konieczności oraz realnych walorach perspektywy działań rewalidacyjnych szkoły dla odciążenia programów nauczania, a z drugiej strony przygotowania uczniów do wartościowego, pożytecznego i przyjemnego spędzania czasu wolnego poza szkołą². Poza wspomnianymi wynikami badań istotnym punktem wyjścia w inspiracji do podjęcia dociekań w tym obszarze stali się zarówno przedstawiciele pedagogiki ogólnej, jak też pedagogiki społecznej zajmujący się problemem czasu wolnego (Z. Dą-

² Kubeczko J., *O wychowaniu dzieci upośledzonych umysłowo*, Warszawa, WSiP, 1974.

browski 1966, A. Kamiński 1975, B. Suchodolski 1960, K. Wojciechowski 1962, R. Wroczyński 1976, M. Godlewski, S. Krawcewicz, T. Wujek 1976 i inni). Ważnym źródłem inspiracji stała się również koncepcja pedagogiki specjalnej prezentowana przez K. Kirejczyka (1981), jak też Cz. Czapówa i S. Jedlewskiego. W świetle dokonań teoretyczno-praktycznych autorytetów naukowych przekonałem się, że uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną mają szansę dysponować czasem według własnego uznania i woli, przy pełnej swobodzie i nieskrępowaniu formami jego wykorzystania. Niestety środowisko rodzinne, szkolne, pozaszkolne nie było jeszcze dostatecznie przygotowane do podjęcia działań pedagogiczno-wychowawczo-terapeutycznych o charakterze powszechnym, pozwalających organizować w środowisku dzieci specjalnej troski odpowiednie formy i sposoby spędzania czasu wolnego zgodnie z ich poziomem psychofizycznym oraz zapewnianymi aktualnie warunkami środowiska najbliższego. Wszelkie inicjatywy praktyczne w tym zakresie były wówczas unikalne, a informacje na ten temat w literaturze przedmiotu znikome. W konsekwencji dalszych dociekań w pracy naukowej zacząłem stawiać sobie takie między innymi pytania, jak: Jaki jest obecnie stan edukacji artystycznej osób z niepełnosprawnością w wyniku zachodzących przemian ekonomicznych i społecznych? Jaka jest aktualnie dynamika ścieżki edukacji artystycznej osób z niepełnosprawnością (na etapie szkolnym, nauki zawodu, przysposobienia do pracy, w czasie wolnym)? Jak zmieniają się standardy wizerunku osób z niepełnosprawnością uczestniczących w działaniach artystycznych w szerokim środowisku (w tym twórczym)? Jakie są społeczne i poza społeczne uwarunkowania standardu aktywizacji artystycznej osób z niepełnosprawnością? Jakie grupy społeczne zyskują, a jakie tracą – w wymiarze obiektywnym i subiektywnym – w okresie edukacji artystycznej osób z niepełnosprawnością? Jaka jest zależność między sytuowaniem w strukturze działań artystycznych osób z niepełnosprawnością i przyjmowanymi zachowaniami otoczenia oraz instytucji udzielających bezpośredniego wsparcia? Jak zmienia się percepcja konfliktów społecznych na tle udziału w kulturze artystycznej i jakie ma to konsekwencje dla wzrostu jakości życia osób z niepełnosprawnością? Jakie segmenty struktury społecznej stanowią główną bazę poparcia dla identyfikacji barier, z którymi napotyka się osoby z niepełnosprawnością w zakresie ich udziału w kulturze artystycznej oraz podejmowania prób zmiany sytuacji własnej w środowisku artystycznym?

Przyjąłem, że problemy badawcze implikowane przez wskazane pytania są szczególnie ważne, gdyż w swej istocie dotyczą zarówno alokacji osób z niepełnosprawnością (miejsce w strukturze udziału w kulturze artystycznej?), jak i dystrybucji dóbr kultury i sztuki po-

zbawionych dyskryminacji, izolacji, wykluczenia społecznego (co otrzymują i za co?). Założyłem oczywiście, że zarówno alokacja osób z niepełnosprawnością, jak i dystrybucja dóbr (udział w edukacji i kulturze artystycznej) przybierają charakter indywidualny, jak też będzie cechować się mniejszym lub większym stopniem efektywności. Alokacja osób z niepełnosprawnością jest bardziej efektywna, gdy ich relewantne cechy będą odpowiadały samodzielnie uzyskanym (wypracowanym) pozycjom, które uda się zająć, a cechy „przypisane niepełnosprawności” nie mają znaczenia. Dystrybucja dóbr (udział) jest bardziej efektywna, gdy owe dobra (np. edukacja, zadania twórcze, czynny współudział) dostarczane są osobom z niepełnosprawnością zgodnie z przyjętymi kanonami procesu włączania społecznego, edukacji i inkluzji włączającej, działań pozbawionych ograniczeń swobody i udziału twórczego. Tym samym, analizie poddaję warunki, w jakich następuje zmniejszanie lub zwiększanie efektywności udziału w edukacji artystycznej i działaniach twórczych. Analiza tych warunków (w pierwszym etapie) stanowić ma istotny wkład do dorobku pedagogiki specjalnej w Polsce, gdyż w pracach teoretycznych brak jest nadal inicjatyw podejmujących tego rodzaju badań. Ich dotychczasowy stan jest wielce niezadawalający.

Obrane problemy badawcze

Aktualnie kontynuuję analizę problemów badawczych, które są także realizacją zagadnień stawianych sobie w okresie wcześniejszym, a te usiłowałem opisywać w licznych artykułach. Do priorytetowych zagadnień zaliczam następujące:

1. Tradycyjne i nowe elementy w strukturze edukacji artystycznej osób z niepełnosprawnością intelektualną. Chodzi o wyodrębnienie „starych” wymiarów struktury procesu edukacji artystycznej (w szczególności tych, które stanowią czynniki hamujące efektywność aktywizacji, wychowania i terapii jednostek), jak i wymiarów „nowych” (w szczególności tych, które stanowią czynniki ułatwiające rozwój poziomu aktywności artystycznej, wychowania i terapii jednostek ukierunkowanych na działania art -terapeutyczne).
2. Zróżnicowanie standardu aktywizacji artystycznej ze względu na rodzaj niepełnosprawności. Skupienie uwagi na innowacyjnych elementarnych podstawach warsztatu edukacji artystycznej w zakresie plastyki, muzyki, rytmiki, sztuki użytkowej oraz innych rodzajów prac techniczno-użytecznych na I i II stopniu edukacji szkolnej. Oczywiście zestaw zmiennych dotyczących standardu aktywizacji artystycznej jest znacznie szerszy niż dotąd uwzględniany w analizach.
3. Procesy adaptacji do udziału w kulturze artystycznej. Pytanie o to, jakie segmenty struk-

tury procesu edukacji włączającej artystycznie stanowią główną bazę poparcia dla działań pedagogiki specjalnej, jakie zaś – główną bazę opozycji wobec tegoż działania, które jest nadal aktualne. W moich wcześniejszych dociekaniach ustaliłem, że na stopień aprobaty zmian systemowych procesu edukacji włączającej artystycznie wpływa pięć grup: (a) powiązane z wiekiem położenie jednostki z niepełnosprawnością intelektualną, a tym samym jej udziału w życiu kultury i sztuki środowiska, (b) ujęta dynamicznie sytuacja edukacyjno-warsztatowa jednostki, uwzględniająca subiektywne poczucie realizacji indywidualnych interesów (zainteresowań, potrzeb, oczekiwań) udziału w działaniach artystycznych, (c) kapitał warsztatowy, edukacyjny, terapeutyczny, artystyczny, obejmujący przede wszystkim zasoby włączania artystycznego, (d) cechy osobowości jednostek, (e) profesjonalizm pedagoga-animatora sztuki. Ogólnie rzecz biorąc, osoby młodsze i intensywnie przegotowane do udziału w działaniach artystycznych, znajdujące się w korzystnych warunkach szkolno-warsztatowych i wzbogacone różnorodnym doświadczeniem udzielają większego poparcia dla proponowanych nowatorskich form procesu włączania artystycznego niż osoby źle ulokowane w szkole-warsztacie.

4. Położenie w strukturze procesu włączania artystycznego a postawy i zachowania kreatywne jednostek z niepełnosprawnością. Dokładna analiza powinna wykazać, czy interakcja czynników mikro (zdefiniowane na poziomie jednostki) i czynników makro (zdefiniowanych na poziomie regionalnym), jak też wpływ tej interakcji na postawy i zachowania kreatywne jednostek wskazują na stabilizację siły poziomu uczestnictwa artystycznego.

5. Percepcja podziałów i dylematów środowisk lokalnych w zakresie udziału osób z niepełnosprawnością w działaniach twórczych i odtwórczych. Badania kontynuowane są w zakresie percepcji podziałów i dylematów środowisk lokalnych między aktywnymi i biernymi uczestnikami włączającej edukacji artystycznej, jak też organizatorami tego procesu w warunkach środowiska lokalnego. Moje dotychczasowe rozpoznanie wskazuje, że położenie uczestników włączającej edukacji artystycznej w strukturze środowiska lokalnego istotnie wpływa na to, jak jednostki z niepełnosprawnością postrzegają możliwość włączenia się do udziału w kulturze. Jednakże wstępna analiza wyników badań autorskich z lat 2000-2010 wskazują, iż zmienne stratyfikacyjne – w szczególności poziom przygotowania stanu wiedzy, realne możliwości i szanse oraz warunki materialne wspomagania – osłabiają swój wpływ na postrzeganie dylematów środowiska lokalnego, zaś zmienne psychologiczno-pedagogiczne – w szczególności poglądy na przyszłość, w tym system włączającej

edukacji artystycznej przed 2010 rokiem – zyskały na znaczeniu.

6. Aktywni uczestnicy oraz bierni obserwatorzy z niepełnosprawnością w europejskiej integracji i edukacji włączającej artystycznie. Badania mają zmierzać do uzyskania postępu w identyfikacji i lokalizacji aktywnych uczestników oraz biernych obserwatorów z niepełnosprawnością w strukturze włączającej edukacji artystycznej środowisk lokalnych. Zamierzam te problematykę kontynuować w kolejnych badaniach – z odpowiednimi modyfikacjami – koncentrując się na uzyskanych sukcesach i porażkach zarówno uczestników, jak i zaangażowanych stron systemu edukacji, animacji, terapii, pozainstytucjonalnych stron wsparcia społecznego (środowisk).

W EFEKCIE DOCIEKAŃ NAUKOWO-BADAWCZYCH opublikowano dodatkowo: 2 monografie autorskie; 6 publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych; 73 publikacje naukowe w czasopismach krajowych; opublikowano 5 sprawozdań; 8 charakterystyk sylwetek; 1 posłowie; 3 recenzje publikacji; 4 publikowane prace artystyczne; 1 tłumaczenie. Ponadto kierowano i brano udział w jednym międzynarodowym projekcie badawczym oraz 8 projektach krajowych. Uczestniczono czynnie w 19 międzynarodowych konferencjach naukowych, w 25 konferencjach krajowych oraz 16 konferencjach krajowych o międzynarodowym charakterze. Jestem czynnym uczestnikiem komitetów redakcyjnych oraz radach naukowych czasopism. Obyłem 5 międzynarodowych staży zagranicznych. Jestem recenzentem artykułów w czasopismach krajowych. W ramach działalności dydaktyczno-naukowej prowadziłem i wypromowałem 115 prac magisterskich, 87 prac licencjackich, zrecenzowałem 93 prace magisterskie i 89 prac licencjackich.

Warszawa, listopad 2015

.....